

*Корнієнко О.О.,
доцент кафедри теорії та історії
держави і права,
ВНЗ «Університет економіки та права «КРОК»,
м. Київ, Україна,
e-mail: korniyenko000@krok.edu.ua
ORCID: 0000-0002-2836-9585*

ПРАВОВИЙ СТАТУС ТА СОЦІАЛЬНІ ГАРАНТІЇ ВНУТРІШНЬО ПЕРЕМІЩЕНИХ ОСІБ В УКРАЇНІ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ

Повномасштабне вторгнення російської федерації в Україну 24 лютого 2022 року спричинило безпрецедентну хвилю внутрішнього переміщення населення. За офіційними даними Міністерства соціальної політики, станом на 1 вересня 2025 року в Україні зареєстровано понад 3,7 млн внутрішньо переміщених осіб (ВПО) [1]. Така кількість переселенців ставить перед державою та суспільством складні завдання щодо гарантування їхніх прав, соціальної інтеграції, забезпечення житлом, освітою та медичними послугами.

Захист прав ВПО є ключовим елементом формування правової держави та побудови соціально орієнтованого суспільства. Незважаючи на наявність нормативно-правових актів, що регулюють статус ВПО, практична реалізація їхніх прав часто стикається з численними труднощами: бюрократичними процедурами, браком ресурсів, нерівномірністю соціальної допомоги та проблемами інтеграції у громади.

Метою цієї статті є аналіз правового статусу та соціального захисту ВПО, виявлення основних проблем реалізації їх прав, а також пропозиції щодо їх удосконалення.

Згідно із Законом України № 1706-VII «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» від 20 жовтня 2014 року, внутрішньо переміщеною особою є громадянин України, іноземець або особа без громадянства, яка була змушена покинути місце свого проживання через збройний конфлікт, окупацію або надзвичайні ситуації [2].

Перед тим як перейти до дослідження зазначеної теми, доцільно б було з'ясувати, які нормативно-правові та підзаконні акти регулюють відносини пов'язані з внутрішньо переміщеними особами. Так, до ключових нормативних актів відносяться:

- Закон України № 1706-VII «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб» (2014) – основний законодавчий акт, що закріплює статус ВПО, порядок реєстрації, соціального забезпечення, права і обов'язки [2].
- Постанови Кабінету Міністрів, зокрема щодо тимчасового житла, ви-

плат та соціальної допомоги [3].

- Законодавство про освіту, яке гарантує право на навчання, визнання освітніх результатів, сприяння для дітей ВПО та дітей з тимчасово окупованих територій (ТОТ). Окремі вимоги щодо визнання результатів навчання та документів з ТОТ.

ВПО, як і інші члени українського суспільства, мають право на соціальний захист, що включає:

- отримання соціальної допомоги, державні виплати та адресну допомогу.
- доступ до медичних послуг.
- пенсійні права зберігаються, якщо вони були оформлені до переміщення.
- тимчасове житло або компенсації чи підтримку у забезпеченні житлом за певними програмами (тимчасове розміщення, модульні будинки, «прихисток»). Наприклад, у місті Києві станом на травень 2024 року зареєстровано близько 400 000 ВПО, з яких понад 66 000 – діти до 18 років [4].

- захист від примусового виселення у тимчасовому житлі – наприклад, Постанова КМУ № 495 від 29 квітня 2022 року передбачає заборону виселення вразливих категорій ВПО з тимчасового житла [3].

- право на освіту. Так, за даними Інформаційно-обчислювального центру Мінсоцполітики, станом на 22 жовтня 2024 року, в Україні внутрішніх переселенців дітей близько 906 тисяч [5]. Кожній з яких держава гарантує право на здобуття освіти різного рівня. До прикладу, в Київській області, у місті Бровари близько 1846 учнів ВПО навчаються у шкільних та дошкільних закладах громади [6].

- Держава намагається забезпечити освітою дітей не лише ВПО, а й тих, що залишилися в умовах окупованих територій. За даними Уповноваженого ВРУ з прав людини Д. Лубінця – близько 600 тис. школярів живуть у ТОТ, але лише близько 7 % ($\approx 44\ 000$) з них навчаються онлайн в українських школах [7].

Існують законодавчі гарантії щодо визнання результатів навчання з окупованих територій: законодавство зобов'язує відповідні органи погодити процедури визнання та переведення освітніх документів із ТОТ, але на практиці це здійснюється із запізненням або не у всіх випадках.

До гарантій слід віднести:

- Формальний статус ВПО за законом № 1706-VII [2].
- Чинні адміністративні процедури реєстрації через органи соцзахисту або ЦНАП, з електронними сервісами.
- Законодавчі акти, як-от Постанова № 495, що забороняє виселення певних категорій ВПО з тимчасового житла під час та після воєнного стану.
- Освітні гарантії: право на навчання, збереження результатів навчання з ТОТ, пріоритетний прийом до дитячих садків чи початкових класів за наявності статусу ВПО або документів.
- Моніторинг та участь громадських і міжнародних організацій (UNICEF,

ЮМ, UNHCR, локальні НГО) тощо.

Але поряд з гарантіями існують і проблеми, які потребують вирішення:

1. Не всі переселенці зареєстровані, часто через відсутність документів, через складнощі адміністративного обліку - це обмежує доступ до виплат і соціальних гарантій.

2. Брак довгострокових житлових рішень, переважання тимчасового житла або модульних поселень, висока вартість орендованого житла – все це створює невизначеність.

3. Складнощі із визнанням результатів навчання з окупованих територій (ТОТ). Обмеженість онлайн-освіти та дефіцит ресурсів (вчителі, психологи, підтримка).

4. Низька участь ВПО у громадському чи політичному житті нових громад.

5. Обмеження бюджету, затримки з виплатами, нерівномірне розподілення допомоги.

Таким чином, правовий статус ВПО в Україні має чітке нормативне закріплення, однак ефективність його реалізації значною мірою залежить від адміністративної практики та ресурсного забезпечення. Основними напрямками удосконалення є: спрощення реєстраційних процедур, створення довгострокових житлових програм, забезпечення повного доступу до освіти, а також розширення можливостей участі ВПО у прийнятті рішень на місцевому рівні.

Список використаних джерел:

1. В Україні налічується 3,7 млн зареєстрованих внутрішньо переміщених осіб / UNN Українські національні новини. URL: <https://unn.ua/news/v-ukraini-nalichuietsia-37-mln-zareiestrovanykh-vnutrishno-peremishchenykh-osib> (дата звернення: 01.10.2025)
2. Закон України «Про забезпечення прав і свобод внутрішньо переміщених осіб». URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1706-18#Text> (дата звернення 5.10.2025)
3. Постанова КМУ «Деякі заходи з формування фондів житла, призначеного для тимчасового проживання внутрішньо переміщених осіб» від 29.04.2022 №495. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/495-2022-n#Text> (дата звернення: 01.10.2025)
4. 400000 ВПО – у тому числі 66000 дітей – проживають у Києві станом на 24 травня. Офіційний портал Києва. URL: <https://kyivcity.gov.ua/news/u-kiyevi-prozhivayut-mayzhe-400-tisyach-vnutrishno-peremishchenykh-osib-iz-nikh-ponad-66-tisyach-ditey/> (дата звернення: 01.10.2025)
5. Скільки в Україні переселенців і де найбільше ВПО: статистика за областями. URL: <https://www.rbc.ua/rus/news/skilki-ukrayini-pereselentsiv-i-de-naybilsh-1729603384.html> (дата звернення: 01.10.2025)
6. На Київщині дітям-переселенцям подобається відвідувати місцеві школи та дитячі садки / UNN Українські національні новини. URL: <https://unn.ua/news/na-kyivshchyni-ditiam-pereselentsiam-podobaietsia-vidviduvaty-mistsevi-shkoly-ta-dytiachi-sadochky> (дата звернення: 05.10.2025)
7. Лише 7% школярів з окупованих територій навчаються в українських школах онлайн – Лубинець. UNN Українські національні новини. URL: <https://unn.ua/news/lyshe-7percent-shkoliariv-z-okupovanykh-terytorii-navchaietsia-v-ukrainskykh-shkolakh-onlain-lubinets> (дата звернення: 01.10.2025)